

Werkplan 2008

Foto: Annie Ellens

Jaarverslag 2007

KennisInstituut Stedelijke Samenleving (KISS)
Postbus 545, 7500 AM Enschede, tel 053 483 6346, fax 053 483 6347
e-mail info@kiss-oost.nl; website www.kiss-oost.nl

Voorwoord

Bij de medewerkers en het bestuur van het kennisinstituut wordt nog nagenoten van de jaarconferentie in het Arkestadion eind vorig jaar. Zo'n 300 mensen vonden het de moeite waard om zich op de hoogte te stellen van het grote stedenbeleid. Het betekent voor bestuur en medewerkers dat KISS voorziet in een behoefte.

Dat betekent niet dat KISS een gemakstoelhouding kan aannemen. Integendeel. Enerzijds dient de huidige regering te worden geprezen dat zij het grote stedenbeleid weer op de politieke agenda gezet heeft; anderzijds als het om de afspraken tussen woningbouwcorporaties en de verantwoordelijke minister gaat, gelden dagkoersen. Al meer dan een jaar ruziën beide partijen over de pecunia.

Het uiteindelijke resultaat op rijksniveau zal het beleid bepalen. De minister heeft daar duidelijke opvattingen over. Natuurlijk, het vertrekpunt voor het stedelijke vernieuwingsbeleid wordt gevormd door de ambities van de bewoners, zowel sociaal als economisch. De VROM-raad noemt dat sociale stijging. De bewoners moeten zich binden aan de stad. Samenhang tussen de maatschappelijke velden is van wezenlijk belang, mag beslist niet leiden tot nieuwe verkokering.

Hierop zal KISS door zijn activiteiten moeten inzetten. Het fenomeen van partnership, aanvankelijk aanwezig en dragende gedachte in het grote stedenbeleid dient gereactiveerd te worden. Uiteindelijk zal dat maatwerk voor de buurt opleveren in een samenwerkingskader tussen de samenwerkende overheden en sociale spelers. Op die manier zal een zich steeds vernieuwende wijkaanpak ontstaan die vruchten zal afwerpen.

KISS zal zeker het komende jaar samen met zijn partners - de overheden, de woningbouwcorporaties, de onderwijsinstellingen, onderzoeksinstituten, aannemers en projectontwikkelaars - gestalte geven aan de Overijsselse wijkaanpak van het grote stedenbeleid.

Jan Kristen
Voorzitter Dagelijks Bestuur KISS

Inleiding

Met het aantreden van een nieuw kabinet is het accent in het stedenbeleid verschoven naar een meer op de wijk gerichte aanpak. Deze aandacht geldt uiteraard de veertig Vogelaarwijken. In ons succesvolle jaarcongres in 2007 heeft minister Vogelaar haar aanpak in deze wijken nog eens uitgebreid toegelicht. Maar ook buiten de veertig Vogelaarwijken wordt de noodzaak van een aanpak van de wijkproblemen nadrukkelijk gevoeld. Niet voor niets heeft minister Winsemius in de vorige kabinetsperiode gewezen op het gevaar dat 140 wijken dreigen af te glijden. De wijkproblematiek vraagt enerzijds om **fysieke herstructurering**: het gaat hier om het investeren in de woning en de woonomgeving, maar ook om investeringen in wijkvoorzieningen (school, sportaccommodaties, wijkcentra). Aldus wordt beoogd een bijdrage te leveren aan de leefbaarheid en veiligheid van woonbuurten. Anderzijds richt het beleid zich op een verbetering van de individuele levenskansen van de bewoners van oude buurten. Deze tweede pijler van de wijkaanpak stoelt op de gedachte dat – zoals minister Vogelaar het tijdens ons congres uitdrukte - met de *“fysieke herstructurering, met slopen en nieuwbouw”* waarbij je *“mensen letterlijk in beweging brengt (verhuizen), een moment in het leven van de mensen creëert, waarin je aanknopingspunten kunt vinden, om het gesprek aan te gaan over de wijze waarop de bewoners zelf denken hoe zij verder zouden willen wonen en leven in de wijk. Dit is dan het moment om te kijken of een ontwikkeling in gang gezet kan worden op de ladder van de sociale stijging”*. Mede met het oog op het rendement van de investeringen in de fysieke herstructurering is het zaak om deze “window of opportunity” voor het realiseren van **sociale stijging** te benutten. De minister baseert zich in dit opzicht op het invloedrijke advies “Stad en Stijging” van de VROM-raad. De belangrijkste sociale stijgingsmogelijkheden liggen in het domein van werk, scholing en maatschappelijke participatie.

Voor de realisatie van de tweeledige doelstelling van de huidige wijkaanpak zijn twee **schaalniveaus** van belang.¹ In de eerste plaats natuurlijk het niveau van de aandachtswijken en hun bewoners. Op dit niveau gaat het om een gericht beleid ter verbetering van de leefbaarheid en veiligheid van de buurt en de arbeidsmarktparticipatie, maatschappelijke participatie en scholing van buurtbewoners en het voorkomen van uitval van individuen, huishoudens en buurten (vergelijk G27, *Aanval op de Uitval*). Maar zonder adequate voorwaarden in het kader van de stedelijke en de regionale economie en woningmarkt is een wijkaanpak bij voorbaat tot mislukken gedoemd. Zoals Duyvendak heeft aangegeven is het niveau van de buurt weliswaar de ‘vindplaats’ van sociale problemen, maar niet als vanzelfsprekend de schaal waarop deze problemen zich laten oplossen.² Daarom is het van belang een aanvullend beleid te voeren op zowel het niveau van de stad en de stedelijke regio. Een kwestie van schakelen tussen schalen derhalve.

Zo kunnen op het niveau van de **woningmarkt- en arbeidsmarktregio** tal van beslissingen worden genomen die van invloed zijn op de mogelijkheden om binnenstedelijk een succesvol sociaal beleid te voeren.³ Zo beïnvloeden regionale afspraken over nieuwbouw en woonruimteverdeling de kansen om binnenstedelijk een beleid te voeren met het oog op een evenwichtige sociale ontwikkeling en leefbaarheid. In ons werkplan richten we ons weliswaar

¹ Zie: R. van de Wouden et al., 2001, op. cit., pp. 151-153.

² J.W. Duyvendak, De mythen van de wijk. 1999. *De Helling* 12 (2):39-42.

³ Zie ook: R. van de Wouden, E. de Bruijne (m.m.v. Karin Wittebrood), *De stad en de omtrek. Problemen en perspectieven van de vier grootstedelijke gebieden in de Randstad*. Sociaal en Cultureel Planbureau, Den Haag, 2001, pp. 151-153.

primair op de beleidsinitiatieven op het niveau van de wijk en zijn bewoners, maar we besteden evenzeer aandacht aan de randvoorwaarden voor een succesvolle wijkaanpak op het niveau van het stedelijk en regionaal beleid.

In het KISS-werkplan willen we op een evenwichtige wijze aandacht besteden aan de twee inhoudelijke pijlers van de huidige wijkaanpak (fysieke herstructurering en sociale stijging) in de twee Overijsselse Vogelaarwijken en in een aantal andere stadswijken met een vergelijkbare problematiek. Bij de aanpak van deze **inhoudelijke uitdaging** – de beantwoording van de vraag: *Wat gaan we doen?* – rijst ook telkens een tweede vraag: *Hoe gaan we het doen?*. Hoe geven we in de driehoek: gemeentebestuur, burgers en maatschappelijke partners inhoud aan een effectieve aanpak van deze vraagstukken? Deze bestuurlijke vraag komt bijna als vanzelfsprekend aan de orde als we het hebben over concrete initiatieven. Maar in een aantal van onze activiteiten besteden we ook in meer algemene zin (los van een concreet project) aandacht aan dergelijke **bestuurlijke vragen**. Zo vormt de vraag naar de vormgeving van burgerbetrokkenheid bij de wijkaanpak ook een algemeen thema in ons werkplan.

In onderstaande tabel geven we een overzicht van onze voorgenomen activiteiten voor 2008. Daarbij is steeds aangegeven of een de activiteit is gericht op:

- Het domein van de fysieke herstructurering of op de stimulering van sociale stijging (of een meer algemeen karakter heeft);
- de inhoudelijke uitdaging in een domein en/of de bestuurlijke vraagstukken in dat domein;
- het niveau van de wijk en zijn bewoners (wijkaanpak) of de stedelijke en regionale voorwaarden voor de wijkaanpak.

Matrix activiteiten KISS naar schaalniveau en fysiek, sociaal en algemeen.

Schaal	Omgeving (gemeente, regio)			Buurt en buurtbewoners		
Thema	Vergroting leefbaarheid & veiligheid					
Fysiek Woning & woonomgeving	Onderwerp	Inhoud	Bestuur	Onderwerp	Inhoud	Bestuur
	Praktijkkring duurzaam bouwen en renoveren	X		WENS	X	
	Onderzoeksprogrammering netwerkstad Demographic Change	X		Cambio	X	
	Stedelijke netwerken: ervaringen bij netwerkanalyse verkeer en vervoer		X	Radicaal kiezen voor de wijk		X
	Toekomstgericht bouwen	X		Stadsbezoeken Deventer en Enschede	X	X
	Veelvormigheid van woonconcepten	X	X	Middengroepen in de stad	X	
	Collegiale financiering woningcorporaties		X	Rolverdeling in de wijk		X
				Praktijkkring OG5 innovatieve wijkaanpak	X	X
				Scoren in de wijk, Berflo Es, Hengelo	X	X
				Burgernet bijeenkomst	X	X
				Ketenaanpak veelplegers	X	X
				Etalagedag ITC	X	
				Wonen en zorg Compleet wonen Winterswijk	X	
				Bloemkoolwijken in Overijssel	X	
			Emmen Revisited		X	
Schaal	Omgeving (gemeente, regio)			Buurt en buurtbewoners		
Thema	Gericht bevorderen individuele sociale stijging					
Sociaal Werken & scholing	Onderwerp	Inhoud	Bestuur	Onderwerp	Inhoud	Bestuur
	Etnisch ondernemerschap	X		Cambio	X	X
	Stedelijke netwerken: ervaringen planning bedrijfsterreinen		X	Onderzoeksprogramma netwerkstad, Sociale stijging		
	Verborgten kosten van de WMO		X	Stadsbezoeken Deventer/Enschede	X	X
				Middengroepen in de stad o. de o.	X	
				praktijkkring G5 OV innovatieve wijkaanpak	X	X
				herovering de Riet Almelo	X	X
				Rendement van sociale investeringen	X	
				Integratie en participatie		
				G5 initiatief inventarisatie sociaal economische positie buurten	X	
				Voor wat hoort wat, Velve Lindenhof, Enschede	X	X
			PakjeKans, Rivierenwijk Deventer	X	X	

Schaal	Omgeving (gemeente, regio)			Buurt en Buurtbewoners		
	Onderwerp	Inhoud	Bestuur	Onderwerp	Inhoud	Bestuur
Algemeen	Samenwerking stedelijke netwerken, Duitse ervaring (excursie)		X	Wijkaanpak in Duitse steden (buitenlandexcursie)	X	X
	debat in Deventer Lokale democratie		X			X
	Gemeenteraad en burgerparticipatie		X			X
	Rendement sociale investeringen	X				
	Aanbestedingsregels in de bouw	X				
	Periodiek overleg topbestuurders	X	X			

Voorziene activiteiten in 2008

In het nu volgende deel worden de voorziene activiteiten in 2008 die in de matrix zijn opgenomen beschreven. Een aantal benoemde activiteiten is reeds geprogrammeerd of in voorbereiding genomen in 2007. Uiteraard kan aan het begin van 2008 niet volledig worden voorzien welke concrete activiteiten in het komende jaar ter hand zullen worden genomen. Wil KISS adequaat kunnen inspelen op nieuwe ontwikkelingen, dan is volledige programmering ook niet wenselijk. Niettemin is het wel belangrijk om een raamwerk neer te zetten en daarin een aantal kernthema's en kernactiviteiten te benoemen. De projecten en activiteiten worden per kwadrant van de matrix beschreven. Daarbij kan het voorkomen dat activiteiten aan meer dan één kwadrant zijn toegedeeld omdat ze zowel fysieke als sociale aspecten hebben. In zo'n geval wordt de activiteit maar een keer uitgebreid beschreven.

Fysiek, gemeentelijk en regionaal niveau

In 2007 is KISS met de **Praktijkkring Duurzaam Bouwen en Renoveren** gestart. De praktijkkring is gericht op ervaringsuitwisseling, meningsvorming over de relatie tussen de gemeenten en woningcorporaties en bezoeken aan innoverende projecten. Uitdaging is ook bouwondernemingen hierbij meer te betrekken. Het accent ligt vooral (maar niet uitsluitend) op de reductie van de energieconsumptie. De agenda wordt in samenspraak met de deelnemers opgesteld. De eerste bijeenkomst in 2008 zal gaan over duurzaamheid binnen wijkontwikkeling en het gemeentelijk klimaatbeleid.

Onderzoeksprogramma netwerkstad Twente. De steden in Twente willen meer gebruik maken van de kennis die aanwezig is bij de verschillende kennisinstellingen. KISS maakte een inventarisatie van de vraag van de gemeenten. Daaruit zijn twee overkoepelende thema's naar voren gekomen namelijk 'Demographic Change' en 'Stijging in de Stad'. De vraag vanuit de gemeenten is vooral praktisch van aard: hoe vertalen we onderzoeksresultaten naar concreet beleid. Het thema "**Demographic Change**" wordt uitgewerkt door het Overijssels Trendbureau. Daarmee wordt het gebied waarop dit project gaat lopen uitgebreid tot de gehele provincie Overijssel. Het is de bedoeling om eerst een trendrapport te presenteren van de demografische verandering en vervolgens in een aantal sessies te door te denken met de gemeenten over de implicaties van de uitkomsten. Wat betekent een veranderende bevolkingssamenstelling voor het lokale en provinciale beleid? Met het OTB is afgesproken dat KISS in de verschillende fasen zal meedenken over het proces en de inhoud. Het is daarbij nadrukkelijk de bedoeling de kennisinstellingen uit de regio te betrekken.

Hoe kunnen lokale overheden en andere organisaties beter met elkaar samenwerken op regionaal niveau? Dat is de hoofdvraag van een onderzoek dat gestart is aan de Universiteit Twente. Speciale aandacht is er voor de rol van methoden voor netwerkstructurering en procesmanagement. KISS organiseert een bijeenkomst in het kader van de serie "Ontmoet de onderzoekers" met als onderwerp "**Stedelijke netwerken, structurering en procesmanagement**". De onderzoekers zijn prof. dr. S.A.H. Denters, dr. P.J. Klok & drs. J. Deen.

Toekomstgericht bouwen

Een van de uitdagingen voor gemeenten, corporaties, projectontwikkelaars en bouwondernemingen is om zo te ontwerpen en bouwen dat het gebouwde ook in de toekomst bruikbaar is. Hierbij kan aan diverse aspecten worden gedacht:

- het al eerder genoemde aspect van duurzaamheid
- woon-zorgcombinaties

- levensloop bestendig bouwen
- innovatie (zowel innovatieve plannings- en bouwprocessen als gebruik van innovatieve materialen en technieken (domotica, itc).

KISS zal een bijeenkomst organiseren waar de **veelvormigheid van woonconcepten** centraal staat. Deze concepten zijn ontwikkeld door verschillende woningcorporaties en beslaan het gebied tussen tussen huur en koop. Op de bijeenkomst zullen de concepten worden besproken tevens zal ruimte zijn voor discussie over de voor- en nadelen daarvan.

Voor de wijk Holtenbroek Zuid in Zwolle wordt met de andere woningcorporaties **collegiale financiering** (regionaal) georganiseerd via de overdracht van woningbezit. De gedachte is om rond dit thema samen met de Zwolse woningcorporatie SWZ een bijeenkomst te organiseren.

Fysiek, buurt en buurtbewoners

WENS, wijkscans Enschede Nieuwe Stijl. De WENS is gebaseerd op kwalitatieve en kwantitatieve informatie die mede wordt aangeleverd door veiligheidspartners, woningcorporaties, brandweer, welzijns- en zorgorganisaties en I&O Research over de situatie in 40 wijken (verspreid over 5 stadsdelen). Op basis van een beschrijving en diagnose van de veiligheid per wijk, wordt in samenspraak met bewoners en beleidspartners per wijk de basis gelegd voor de formulering van veiligheidsacties die in het kader van een jaarplan per stadsdeel ten uitvoer worden gebracht. De ervaringen met het WENS-traject zullen via een door KISS te publiceren artikel breed worden verspreid.

Op verzoek van Rentree Wonen (Deventer), organiseert KISS een drietal bijeenkomsten in het kader van het project **radicaal kiezen voor de wijk**. In deze bijeenkomsten worden onderwerpen aan de orde gesteld als de rol en het belang van bewoners versus de rol en het belang van de corporatie, en de rol van de corporatie versus de rol van de gemeente (regiefunctie). Aan de bijeenkomsten kunnen naast de wijkmanagers van Rentree ook vergelijkbare functionarissen van andere corporaties deelnemen.

In het project **rolverdeling in de wijk** zal voortbouwend op het project voor Rentree Wonen (Deventer), aandacht worden besteed aan de rolverdeling tussen gemeente en corporatie(s) met betrekking tot aanpak van wijken en buurten, in samenhang met de rollen van de andere relevante actoren. Daarbij zal ook ketenaanpak aan de orde komen.

Elk jaar organiseert KISS een of twee stadsbezoeken. Het doel van deze bezoeken is om op locatie te kijken bij een aansprekend project. In 2008 zijn **Stadsbezoeken naar Deventer en Enschede** gepland.

Veel steden streven naar meer middengroepen in de stad. In het rapport "Stadsmensen" wordt ingegaan op de woonambities van middengroepen in de stad. Daarbij komen drie groepen aan de orde: sociale stijgers, stedelijk georiënteerde gezinnen en mensen die terugkeren naar de stad. In hoeverre bieden deze Rotterdamse onderzoeksresultaten aanknopingspunten voor de Overijsselse steden? Dat zijn vragen die aan de orde komen in een bijeenkomst rond het thema **Middengroepen in de stad**.

In het kader van het project "**Scoren in de Wijk**" trachten FC Twente, de gemeente Hengelo en een aantal beleidspartners een bijdrage te leveren aan de verbetering van de leefbaarheid van de Hengelose wijk de Berflo Es.

De evaluatie van dit project gebeurt door de opleiding bestuurskunde van de Universiteit Twente (o.l.v. prof. dr. Bas Denters en dr. P.J. Klok).

Momenteel wordt in dat kader een procesevaluatie uitgevoerd die voortbouwt op het eerder afgeronde onderzoek naar de procesevaluatie van de eerste fase. De resultaten van deze eerste evaluatie zijn beschikbaar op de KISS-website (http://essay.utwente.nl/545/1/scriptie_Broeze.pdf).

Daarnaast wordt momenteel ook een evaluatie verricht van de in het kader van het project uitgevoerde deelprojecten. Het gaat om activiteiten in de clusters:

1. Scoren door Scholing
2. Scoren door Participatie (werkervaringsplaatsen; bevordering maatschappelijke participatie allochtonen)
3. Sport en Gezondheid (voetbalcursus; pannakooi; Cruyff-court; sportmarkt, jeugd sportfonds etc.)
4. Activiteiten Leefbaarheid en Veiligheid (o.a. bestrijden zwerfvuil, theater, boodschappenservice).

Van oktober 2003 tot eind 2006 vond er een experiment in de gemeente Nieuwegein plaats met **Burgernet**, een samenwerkingsvorm tussen burgers en politie om op urgente momenten effectiever te kunnen zoeken naar verdachte personen of voertuigen of naar hulpbehoevende personen, zoals zoekgeraakte kinderen. De achterliggende bedoeling van Burgernet is veiligheid, als een zaak van iedereen, praktisch meer handen en voeten te geven door het vergroten van de pakkans bij misdrijven op heterdaad. Het experiment wordt uitgebreid naar andere plaatsen in Nederland. Wat zijn de ervaringen met Burgernet? Wat kunnen we leren van dit experiment? Deze vragen staan centraal op een bijeenkomst over dit onderwerp.

Drs. Inge Bakker, onderzoeker aan de Universiteit Twente, heeft een vergelijkend onderzoek gedaan in steden (o.m. Enschede en Deventer) naar het functioneren van **ketenaanpak van veelplegers**. Justitie, politie, gemeente, reclassering en hulpverleners proberen soepel samen te werken in de keten. Wat zijn de problemen en wat bepaalt het welslagen van die samenwerking? In samenwerking met de afdeling Kennen en Verkennen van de gemeente Deventer en IPIT van de Universiteit Twente organiseert KISS een bijeenkomst over dit onderwerp.

Het ITC (International Institute for Geo-information Science en Earth Observation) in Enschede heeft een grote expertise op het gebied van geografische informatie systemen. Het ITC is een vooral gericht op ontwikkelingslanden maar wil de contacten met haar directe omgeving (Overijssel) aanhalen te meer daar het instituut vanaf 2010 deel uit zal gaan maken van de Universiteit Twente. Met het ITC organiseert KISS een **ITC-etalagemiddag** waar een aantal GIS-toepassingen wordt gepresenteerd die interessant kunnen zijn voor de leden van KISS. Vooreerst wordt gedacht aan visualisering van ruimtelijke processen en scenario-ontwikkeling. Mogelijk vormt deze middag een aanzet voor vervolgactiviteiten.

Wonen en zorg is door diverse corporaties genoemd als belangrijk thema. Interessant is het concept dat de Woonplaats samen met USUS heeft ontwikkeld (en gerealiseerd in Winterswijk): **"Compleet Wonen"**. Dit is een compleet aanbod op complexniveau voor ouderen waar wonen, welzijn, dienstverlening, zorg en thuishetchnologie gecombineerd worden. Compleet Wonen levert een totaalaanbod op met menu- en componentenkeuze als alternatief voor intramurale zorg voor bewoners van seniorencomplexen. Alle woningen worden voorzien van een basispakket dat naar wens uitgebreid kan worden.

De **"bloemkoolwijken"** die tussen 1970 en 1985 zijn gebouwd kenmerken zich door kronkelende paden en hofjes. De structuur van een bloemkoolwijk wordt ook wel de "boomstructuur" genoemd. De verkeersstromen zijn sterk hiërarchisch geordend. Het doorgaande verkeer wordt geleid over een beperkt aantal hoofdwegen of een ringweg, waar de

bebouwing veelal van afgekeerd is. De straten en woonerven vormen aparte subwijkjes, die als bloemkoolroosjes op de hoofdwegen zijn "geplant" en doorgaans maar één toegang hebben. Dit concept zorgt voor autoluwe woongebieden.

Er zijn aanwijzingen dat deze wijken in fysiek en sociaal opzicht achteruit gaan. KISS zal een bijeenkomst organiseren over dit soort wijken. Mogelijk gaat aan de bijeenkomst een inventarisatie van "Bloemkoolwijken" door studenten van de Hogeschool Windesheim vooraf.

In het project "**Emmen revisited**" wordt sinds 1997 een integrale aanpak gehanteerd bij de fysieke en sociale herstructurering van drie na-oorlogse wijken in Emmen. Daarbij is sprake van een aanpak van het woningaanbod, de woonomgeving, en een verbetering van het voorzieningenniveau enz. De belangrijkste partners in Emmen Revisited zijn de gemeente Emmen, de woningcorporaties Wooncom en Domesta, de huurdersvereniging, en drie wijk- en buurtverenigingen. Er wordt gewerkt vanuit een gezamenlijke doelstelling en alle partners hebben zich bereid verklaard die zo goed mogelijk uit te voeren. De gemeente heeft de regie overgedragen aan een extern projectbureau. De projectleiders zijn gedetacheerd door de deelnemende organisaties. De partners en bewonersorganisaties zijn nog steeds zeer positief over de manier van werken. Ook bleek het belang van de aanwezigheid van een 'oliemannetje' in de gemeentelijke organisatie, iemand die ingrijpt als het proces dreigde vast te lopen. De werkwijze van Emmen revisited zal aan de orde komen op een bijeenkomst.

Sociaal, gemeentelijk en regionaal niveau

In samenwerking met de Hogeschool Windesheim is het project **etnisch ondernemerschap** gestart. De leiding van dit project berust bij prof. dr. Enno Masurel. Een aantal studenten van Windesheim heeft een inventarisatie gehouden onder beleidsambtenaren van gemeenten over lokaal beleid m.b.t. etnisch ondernemerschap. De resultaten zouden kunnen dienen als startdocument voor een vervolgbijeenkomst waarin een aantal thema's kunnen worden verdiept. Dit project zal in de loop van 2008 tot een afronding komen.

De aanbestedingsprocedures rond de WMO hebben allerlei neveneffecten, die minder gewenst zijn. Een voorbeeld daarvan is het project HulpRbij van het ROC de Landstede in Zwolle. Voor leerlingen van de Landstede werden praktijklessen georganiseerd die ook maatschappelijk nut opleverden voor de wijk en haar bewoners. Door aanbesteding in de WMO komt het project in gevaar omdat met andere thuiszorginstellingen geen overeenkomsten zijn gesloten. Over de **verborgen kosten rond de WMO** wordt een bijeenkomst georganiseerd.

Sociaal, buurt en buurtbewoners

Cambio (Deventer) is een op buurtbeheer gericht bedrijf gevestigd in Deventer. Het bedrijf is voortgekomen uit een initiatief van bewoners en maakt deel uit van de Deventer wijkaanpak. Het bedrijf beoogt verloedering tegen te gaan door te zorgen voor schone straten en openbaar groen; langdurig werklozen aan zinvol werk te helpen en waar mogelijk ook een bijdrage te leveren aan arbeidsintegratie; sociale activering van burgers. Voor de werkwijze van Cambio bestaat veel belangstelling. Op verzoek van Cambio zal KISS in samenwerking met de Faculteit Management en Bestuur van de Universiteit Twente in het kader van een afstudeerproject een dergelijke beschrijving/evaluatie laten uitvoeren. Mogelijk wordt na afronding van het afstudeerproject een bijeenkomst gewijd aan de uitkomsten van het onderzoek.

Zoals hiervoor al aan de orde kwam heeft KISS ten behoeve van het **Onderzoeksprogramma Netwerkstad Twente** van de vraag naar onderzoek van gemeenten geïnventariseerd. Daaruit

zijn twee overkoepelende thema's naar voren gekomen. Het eerste thema 'Demographic Change' is bij de paragraaf fysiek aan de orde geweest. Het andere thema '**Stijging in de Stad**' is een sociaal-economisch thema. De vraag vanuit de gemeenten is vooral praktisch van aard: hoe vertalen we onderzoeksresultaten naar concreet beleid. In de volgende stap zal de vraag gekoppeld worden met het kennisaanbod van de kennisinstellingen. Het onder de nieuwe KISS-activiteiten genoemde onderwerp over Middengroepen in de Stad sluit nauw aan bij dit onderwerp.

De vijf Overijsselse steden zijn allen bezig met sociale interventies in de wijken. De ene keer vinden de sociale interventies plaats in het kader van fysieke herstructurering (Deventer, Enschede) en de andere keer gaat het alleen om sociale interventies (Almelo). Welke problemen komen zij tegen en kunnen ze elkaars aanpak versterken door met elkaar mee te denken? Het doel van de **praktijkkring innovatieve projecten OG5** is een platform te creëren voor de uitwisseling van kennis en ervaring en intercollegiaal advies. Zo kan ook een Overijssels netwerk worden gevormd. Voor de praktijkkring zullen deelnemers worden uitgenodigd van gemeenten, woningcorporaties, welzijnsinstellingen en andere betrokken partijen. Gedacht wordt aan een groep van 20 deelnemers.

Het project "**Pak Je Kans**" richt zich op bewoners van de Rivierenwijk, een herstructureringswijk in Deventer. Het is qua methodiek een vervolg op het project kolonisten van de wijk omdat bij het project wordt uitgegaan van de bewoners. "Pak Je Kans" start bij de ambities en de mogelijkheden van individuele mensen – en niet bij hun 'kansarmoede'. Het programma stimuleert individuele buurtbewoners en andere partijen om te investeren in persoonlijk ontwikkelingspotentieel. In de loop van 2008 wordt een boek gepubliceerd met essays over de verschillende aspecten van "Pak Je Kans". De wetenschappelijk directeur van KISS leverde ook een bijdrage. KISS is gevraagd om rond het verschijnen van het boek een bijeenkomst te organiseren waarbij de bij dit project opgedane kennis en ervaring wordt gedeeld met een ieder die daarvoor belangstelling heeft.

De gemeente Almelo heeft in het kader van het landelijke project "Sociale Herovering" twee miljoen euro van het ministerie van Binnenlandse Zaken gekregen. Deze middelen worden ingezet in de Almelose wijk De Riet. Het plan is om door allerlei activiteiten buurtbewoners te prikkelen hun eigen leven weer in de hand te nemen bijvoorbeeld door: het organiseren van voetbalclubs en workshops om gezondheid en sociale vaardigheden te verbeteren, het opzetten van een buurtrestaurant, het aanbieden van activiteiten voor jongeren om kansen op arbeidsmarkt te vergroten en overlast tegen te gaan, fysieke aanpassingen in de woon- en leefomgeving. In het najaar 2008 loopt het project **Sociale Herovering Almelo de Riet** anderhalf jaar, een goed moment om ervaringen te delen en de eerste resultaten te laten zien. De bijeenkomst wordt georganiseerd door de gemeente Almelo en KISS.

Een aantal corporaties is geïnteresseerd in het thema **het rendement van sociale investeringen**. Hoe kan dat rendement worden vastgesteld? Wat is de uitstraling (bijvoorbeeld voor de ontwikkeling van de waarde van het vastgoed, of voor andere wijken) van sociale investeringen?

Het rendement van sociale investeringen wordt tevens het thema te maken van de KISS-jaarconferentie 2008. Het rapport van de RMO (Raad voor maatschappelijke ontwikkeling) uit 2006 biedt uitstekende aanknopingspunten. Daarin wordt onder meer ingegaan op de vraag hoe de opbrengsten van sociale investeringen inzichtelijk gemaakt kunnen worden. De RMO hoopt daarmee een bijdrage te kunnen leveren aan de maatschappelijke en bestuurlijke afwegingen over de toekenning van publieke middelen.

De Velve-Lindenhof (Enschede) behoort tot de veertig wijken die participeren in het nationale programma Krachtwijken van minister Vogelaar. In het gemeentelijk actieplan voor deze wijk

neemt de pilot **“Voor wat, hoort wat”** een centrale plaats in. Deze pilot is gericht op de verbetering van de levenskansen van individuele wijkbewoners (aansluitend bij het VROM-raad advies “Stijging in de Stad”). Bij de ontwikkeling van dit proefproject heeft de wetenschappelijk directeur van KISS prof. dr. Bas Denters geadviseerd en in het actieplan is voorzien dat KISS wordt betrokken bij het bij de kennisontwikkeling en kennisdeling rond deze pilot.

De stoel voor de hoogleraar intercultureel bestuur is met ingang van januari 2008 weer ingevuld. Het is de bedoeling dat KISS samen met de hoogleraar activiteiten op het gebied van **integratie en participatie** gaat organiseren. Tevens kan worden gezien óf en hoe een vervolg gegeven wordt aan het project Twents Talent

De vijf grote steden van Overijssel hebben het voornemen om de **sociaal-economische positie van buurten** in kaart te brengen. De verwachting is dat buiten de Vogelaarbuurten ook andere buurten extra beleidsaandacht nodig hebben met name voor wat betreft de sociaal-economische pijler. Maar om welke buurten gaat het en wat zijn de problemen die daar spelen? Daarvoor is een analyse van de sociaal economische positie van buurten nodig. De steden hebben te kennen gegeven in dit traject samen op te willen trekken en van elkaars ervaring te leren. Vandaar dat KISS is gevraagd om met de onderzoeksbureaus van de G5 samen een meetinstrument uit te werken en een eerste meting te doen in het voorjaar van 2008. KISS zal dit initiatief coördineren. Wellicht dat de G5 een gezamenlijke vervolgaanpak gaan ontwikkelen. Een mogelijke vervolgstap is het vertalen van de lokale analyse naar concreet beleid op buurtniveau of indien nodig naar stedelijk of regionaal niveau. Dit vanuit de gedachte dat de buurt weliswaar de vindplaats is van sociaal-economische problemen maar dat de oplossing lang niet altijd gelegen is op buurtniveau.

Algemeen, omgeving

In samenwerking met de afdeling Kennis en Verkenning van de gemeente Deventer wordt een debat georganiseerd over de **post parlementaire lokale democratie**. Allerlei ontwikkelingen (versplintering stadsbestuur, crisis in de partijdemocratie, metamorfose burger) nopen tot bezinning op de vraag of de klassieke representatieve lokale democratie nog levensvatbaar is. Ook na de dualisering van het lokaal bestuur blijft de vraag naar de toekomst van de lokale democratie actueel. Prof. mr. M. Scheltema zal hierover een inleiding houden.

De Zwolse gemeenteraad bezint zich op zijn **kaderstellende rol van de raad bij burgerparticipatie**. Wat zijn de ervaringen op andere plaatsen in Nederland? Via KISS wordt een verkenning gemaakt, die vervolgens besproken zal worden de Zwolse gemeenteraad. De bevindingen worden ook teruggedocumenteerd aan de andere gemeenteraden.

Het ligt in de bedoeling om een **bijeenkomst te organiseren over de gevolgen van de huidige aanbestedingsregels in de bouw** voor innovatie, efficiency en effectiviteit.

In Zwolle bestaat de behoefte om in **periodieke bijeenkomsten met topbestuurders** te spreken over een aantal actuele onderwerpen. KISS zal dat in overleg met de betrokkenen organiseren.

Algemeen, buurt- en buurtbewoners

KISS organiseert eens in de twee jaar een **buitenlandse excursie** voor bestuurders. In 2008 zal een bezoek worden gebracht aan Hannover in Duitsland. Tijdens de excursie zullen een paar

projecten bezocht worden die voor bestuurders interessant zijn. Doel is kennis te nemen van hoe men in het buitenland fysieke en sociale problemen aanpakt. Een ander belangrijk doel is netwerkvorming onder bestuurders. Deelname aan de excursie is op uitnodiging.

Werkwijze KISS

KISS beoogt praktijkgerichte ondersteuning te bieden bij de aanpak van prangende stedelijke vraagstukken. Vanuit die doelstelling is KISS betrokken bij innovatieve projecten in de vijf Overijsselse steden. De rol van KISS bij deze projecten kan verschillende vormen aannemen:

- Ontsluiten: KISS ontsluit bij de verschillende leden en elders reeds aanwezige kennis over de achtergronden van stedelijke vraagstukken in Overijssel en een perspectiefrijke probleemaanpak.
- Ontwerpen: KISS mobiliseert bij de verschillende leden aanwezige kennis en ervaring bij het ontwerpen van een perspectiefrijke en vernieuwende aanpak van nadenken over deze vraagsteen de aanpak
- Onderzoeken: KISS bevordert dat – onder meer in de vorm van onderwijsgebonden onderzoek bij de drie provinciale instellingen van hoger onderwijs – innovatieve projecten tijdens de rit worden gemonitord, zodat op basis van de resultaten van het onderzoek tussentijds kan worden bijgestuurd en dat de projecten worden geëvalueerd.
- Overdragen: KISS bevordert dat de kennis en ervaringen die in de projecten worden opgedaan naar de leden en andere belangstellenden in en buiten Overijssel worden overgedragen.

Agenda KISS-Activiteiten 2008

Datum	Activiteit	Plaats	
Feb	5	Gezamenlijke indicatorenset Sociaal-economische positie buurten G5	Hengelo
Feb	13	Praktijkkring Duurzaam Bouwen & Renoveren 4 ^e bijeenkomst: inleiding over nieuwe subsidieregelingen (SenterNovem) & presentatie project ieder1	Deventer
Febr	13	DB	Apeldoorn
Feb	20	Praktijkkring Innovatieve Projecten OG5	Deventer
Mrt	11	ITC etalagemiddag	Enschede
Mrt	13	Ketenaanpak veelplegers: wat werkt?	Deventer
Mrt		3 ^e bijeenkomst Rentree Besloten bijeenkomst Rentree - Gemeente Deventer	Deventer
Apr	10	Lokale Democratie (Scheltema)	Deventer
Apr	17	Middengroepen in de stad	Almelo
Mei	15	Klankbordgroep	Almelo
Apr		Collegiale financiering	
Mei	28	DB/ALV	Enschede,
Mei/jun		Etnisch Ondernemerschap	Zwolle
Mei/jun		Praktijkkring Innovatieve Projecten OG5	
Mei/jun		Praktijkkring Duurzaam Bouwen & Renoveren 5 ^e bijeenkomst; onderwerp nog nader te bepalen	
Mei/jun		Stadsbezoek Deventer	Deventer
Mei/jun		Onderzoeksprogrammering Aanbestedingsregels in de bouw	
Mei/juni		Benen op Tafel, periodieke bijeenkomst van topbestuurders over een actueel onderwerp	Zwolle
		Bijeenkomst over project "Pak je Kans" Deventer	Deventer
		Bijeenkomst toekomst "Bloemkoolwijken"	
		Veelvormigheid woonconcepten tussen huur en koop van woningbouwcorporaties	
		Presentatie Compleet Wonen project van de Woonplaats in Groenlo	Enschede
Sept		Praktijkkring Innovatieve Projecten OG5	
Okt	30,31	Excursie Duitsland	Hannover
Nov	13	DB + Jaarconferentie	Zwolle

Verslag activiteiten KISS 2007

Verslag KISS-activiteiten 2007

Politieaanpak allochtone probleemjongeren

Op 14 maart vond de bijeenkomst politieaanpak allochtone probleemjongeren plaats in Enschede. Dr. Eric Bervoets (voormalig onderzoeker Politieacademie) deed onderzoek naar hoe de politie in Amsterdam, Gouda en Utrecht is omgegaan met overlast van Marokkaanse jongeren. Hij ging daarbij in op "best practices" en de rol van instellingen en buurtbewoners. Matthie Kroezen van de regio politie Twente en Edy Prick van Steunpunt Minderheden Overijssel gaven hun visie op de resultaten. Tijdens de discussie werd in gegaan op de bruikbaarheid van de bevindingen in Overijsselse praktijk. De bijeenkomst is bezocht door 90 deelnemers afkomstig van de gemeenten, politie, Saxion Hogescholen, Windesheim, Provincie etc.

Bijeenkomst werkgroep DMO Enschede en De Woonplaats Enschede

Op 24 april was een besloten bijeenkomst met de werkgroep DMO (Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling) en de Woonplaats over de herstructurering van Velve Lindenhof in Enschede. De wetenschappelijk directeur van KISS, prof. dr. S.A.H. Denters heeft de inleiding verzorgd.

Overijssel Overstag, veiligheid als bestuurlijke opdracht

Op 26 april was een bijeenkomst in het kader van "Overijssel Overstag, veiligheid als bestuurlijke opdracht" in het stadhuis in Zwolle. De heer Gunther Moor, directeur van de Stichting Maatschappij en Veiligheid hield een inleiding over hoe de verschillende lokale betrokkenen samen van probleemwijken, schone hele en veilige prachtwijken maken. Als coreferenten traden op dr. J. Timmer lector Veiligheid en Sociale Cohesie aan de Christelijke Hogeschool Windesheim en drs. H. J. Meijer, burgemeester van Zwolle. De bijeenkomst is bezocht door een 29 deelnemers afkomstig van lokale overheid, welzijninstellingen, woningcorporaties enz.

Nieuwe toekomst voor oude wijken

Op 8 mei hield de wetenschappelijk directeur van KISS, prof. dr. S.A.H. Denters, een lezing "Nieuwe toekomst voor oude wijken: meer dan stenen stapelen alleen!" voor de huurdersadviesraad van St. Joseph Wonen in Almelo. Het betrof een besloten bijeenkomst.

Benen-op-tafelgesprek effectiviteit sociale activering Hengelo

Op 15 mei organiseerde KISS een gesprek tussen onderzoekers van de gemeente Hengelo en onderzoekers van de Universiteit Twente. Onderwerp van gesprek was hoe de effectiviteit van sociale activeringprojecten gemeten kan worden.

Praktijkkring duurzaam bouwen en renoveren

Op 6 juni vond de eerste bijeenkomst van de praktijkkring duurzaam bouwen en renoveren plaats in Hengelo. Deze praktijkkring is opgericht op verzoek van de corporaties en de Saxion Hogescholen. Het doel is om kennis en ervaring uit te wisselen op dit gebied. Deelnemers zijn afkomstig van gemeenten, Saxion Hogescholen en woningcorporaties. Op de eerste bijeenkomst waren 16 deelnemers.

Oriënterend gesprek gemeente Almelo en de B&A Groep over maatschappelijk aanbesteden

Op 7 juni organiseerde KISS een oriënterend gesprek tussen de gemeente Almelo en de B&A Groep over maatschappelijk aanbesteden. Een van de projecten in het kader van de Sociale Herovering van Almelo gaat om de vrijetijdsbesteding van jongeren in de wijk De Riet. Gesproken is over manieren om jongeren zelf ideeën te laten ontwikkelen voor besteding van hun vrije tijd.

Expertmeeting "Spreidingsbeleid kwetsbare groepen" Enschede

Op 13 juni organiseerde KISS een expertmeeting "Spreidingsbeleid kwetsbare groepen" voor de gemeente Enschede. Aan de meeting namen experts van buiten Enschede deel maar ook

bestuurders, managers en professionals uit de stad Enschede. Een van de vragen die in de bijeenkomst centraal stond was of spreidingsbeleid van kwetsbare groepen een optie is vanuit het perspectief van de kwetsbare groep zelf en vanuit het perspectief van de buurt. Aan de meeting namen 24 mensen deel.

Burgerparticipatie

Op 14 juni hield de wetenschappelijk directeur van KISS een lezing "Burgerparticipatie: Van vader Drees naar Burger King" op de Studiedag Burgerparticipatie in Utrecht.

Overijssel Overstag: Aanval op de Uitval, Hengelo

Op 22 juni was de bijeenkomst "Overijssel Overstag: Aanval op de Uitval" in Hengelo gepland. De keynote speaker zou prof. dr. Schnabel directeur van het Sociaal Cultureel Planbureau zijn. De bijeenkomst is afgelast vanwege gebrek aan bestuurlijke belangstelling. Overwogen wordt om Overijssel Overstag in een andere vorm te continueren.

Velve Lindenhof: voor wat, hoort wat!

Op 26 juni verzorgde de wetenschappelijk directeur van KISS een lezing over voor de startbijeenkomst van het project "Velve-Lindenhof: Voor wat, Hoort wat!".

Benen-op-tafelbijeenkomst Geluksbudget Almelo

Op 27 juni organiseerde KISS een benen-op-tafelbijeenkomst in Almelo. Het project de Sociale Herovering Riet in Almelo is in 2007 gestart. De benen-op-tafelbijeenkomst betrof de opzet van een deelproject namelijk "Het Geluksbudget". De onderwerpen aan de orde zijn gesteld waren onder meer de selectiecriteria van deelnemers aan het project. Aan tafel zaten medewerkers afkomstig van de gemeente Almelo, de politie, de Rastergroep Deventer en Universiteit Twente. Een aantal aanbevelingen is overgenomen door de projectleiding.

Aanbestedingsprocedures in de bouw

Op 28 juni was een bijeenkomst over aanbestedingsprocedures in de bouw. Door studenten van Saxion Hogescholen is voorafgaand aan de bijeenkomst een inventarisatie gemaakt van de manier waarop gemeenten aanbesteden. De resultaten zijn op de bijeenkomst teruggekoppeld naar de onderzochte gemeenten en andere belangstellenden. Ook is gekeken naar een mogelijk vervolg hierop.

Miniconferentie wijkeconomie Berflo Es

Op 29 juni was een miniconferentie wijkeconomie in de Berflo Es "Stimulering wijkeconomie: het werkt in de wijk" in Hengelo. Het doel van de bijeenkomst was hoe te komen van intentieverklaringen tot succesvolle regie en uitvoering.

Deze bijeenkomst is vanwege gebrek aan belangstelling in gewijzigde vorm en met een beperkt aantal deelnemers doorgegaan. De wetenschappelijk directeur van KISS, prof. dr. S.A.H. Denters, verzorgde een inleiding "Gaat het werken in de wijk? Kanttekeningen bij een kansrijk convenant". De bijeenkomst is georganiseerd door de gemeente Hengelo in samenwerking met KISS en NICIS.

Onderzoeksprogrammering netwerkstad

De steden in Twente willen meer gebruik maken van de kennis die aanwezig is bij de verschillende kennisinstellingen. KISS maakte een inventarisatie van de vraag van de gemeenten. Daaruit zijn twee overkoepelende thema's naar voren gekomen namelijk "Demographic Change" en "Stijging in de Stad". De vraag vanuit de gemeenten is vooral praktisch van aard: hoe vertalen we onderzoeksresultaten naar concreet beleid.

Gesprek onderzoeksopzet gemeentelijke parkeerbeleid Hengelo

Op 4 september was er een gesprek tussen een beleidsonderzoeker van de gemeente Hengelo met onderzoekers van de Universiteit Twente over ontwikkeling onderzoeksconcept gemeentelijke parkeerbeleid.

Praktijkkring Duurzaam Bouwen en Renoveren

Op 26 september was een bijeenkomst van de Praktijkkring Duurzaam Bouwen en Renoveren over Energiebesparing en Strategisch Voorraadbeheer in het stadhuis van Almelo. De bijeenkomst is bezocht door 20 mensen.

Rebuilding Roombeek: Pattern of Public Participation

Op 10 oktober gaf de wetenschappelijk directeur van KISS een lezing "Rebuilding Roombeek: Patterns of Public Participation" voor de Roombeekexcursie in het kader van het Leadership Development Programme CHEPS van de Universiteit Twente.

Samenwerkend Bestuur

Op 12 oktober hield de wetenschappelijk directeur van KISS een lezing "Samenwerkend Bestuur", ter gelegenheid van de Comeniusdag in Roombeek, Gemeente Enschede.

Stadsbezoek Sluitersveld Almelo

Op 25 oktober organiseerde KISS samen met de gemeente Almelo een stadsbezoek naar de wijk Sluitersveld in Almelo. In de wijk Sluitersveld vindt herstructurering plaats. De voormalig stadsdeelcoördinator heeft een inleiding gehouden over het wijkontwikkelingsplan dat is gemaakt voor het Sluitersveld. Daarnaast is een inleiding gehouden door een medewerker van de woningcorporatie St. Joseph Wonen in Almelo. Vervolgens is op locatie gekeken naar de reeds gerealiseerde onderdelen van de wijk.

De bijeenkomst is bezocht door mensen afkomstig van corporaties, gemeenten, provincie, welzijnsinstellingen en kennisinstellingen. In totaal hebben 66 mensen deelgenomen aan het stadsbezoek.

Bijeenkomst Klankbordgroep

Op 13 november was de eerste bijeenkomst van de klankbordgroep in de nieuwe samenstelling in het stadhuis van Hengelo.

KISS-jaarconferentie 2007 "Van Aandachtswijken naar Krachtwijken: van programma naar prestaties"

Op 22 november vond de KISS-jaarconferentie 2007 "Van Aandachtswijken naar Krachtwijken: van programma naar prestaties" plaats. Minister drs. Ella Vogelaar van Wonen, Wijken en Integratie en prof. dr. Vivien Lowndes (De Montfort University, Leicester) hielden een inleiding. Vervolgens werd in de diverse workshops dieper ingegaan op de inhoudelijke en bestuurlijke uitdagingen om aandachtswijken in krachtwijken te veranderen. De leden van KISS hadden een belangrijke rol in de conferentie door hun bijdrage als dagvoorzitter, coreferent of notulist. De wetenschappelijk directeur van KISS verzorgde een van de inleidingen voor de workshop Bermuda Triangle of Gouden Driehoek? De jaarconferentie is zeer goed bezocht door een kleine 300 deelnemers.

Meer dan een dak boven het hoofd! Het sociaal rendement van corporaties

Op 29 november hield de wetenschappelijk directeur van KISS, prof. dr. S.A.H. Denters een lezing "Meer dan een dak boven het hoofd! Het sociaal rendement van corporaties" voor St. Joseph Almelo, Zenderen.

Praktijkkring Duurzaam Bouwen en Renoveren

Op 13 december was de 3^e bijeenkomst van de Praktijkkring Duurzaam Bouwen en Renoveren. Het thema van de bijeenkomst was Duurzame Diensten van woningcorporaties en tevens is een bezoek gebracht aan het Zonnehuis in Olst. Een woning die door 26 maatregelen energie zuiniger is gemaakt. De bijeenkomst is bezocht door 52 deelnemers.

Radicaal kiezen voor de wijk

Op 10 december en 17 december organiseerde KISS bijeenkomsten onder het motto "Radicaal Kiezen" voor de Wijk in samenwerking met Rentree Wonen. De bijeenkomst was bedoeld voor wijkmanagers van Rentree Wonen maar ook wijkmanagers van andere corporaties hebben deelgenomen. Het thema op de eerste bijeenkomst betrof de relatie tussen de corporaties en bewoners en op de tweede bijeenkomst stond de rolverdeling tussen de gemeente en de corporatie centraal. Inleidingen op de thema's zijn verzorgd door de wetenschappelijk directeur van KISS, prof. dr. S.A.H. Denters.

Tot besluit: wat draagt KISS bij?

De missie van KISS is om op professioneel verantwoorde wijze, praktijkgerichte ondersteuning te bieden bij de verbetering van de kwaliteit van de stedelijke samenleving. De in dit werkplan 2008/jaarverslag 2007 beschreven activiteiten beogen een bijdrage te leveren aan dit doel. In de afgelopen jaren heeft KISS zich steeds meer gericht op ondersteuning van concrete stedelijke projecten. Rond deze **projecten** organiseert KISS, mede afhankelijk van de fase waarin het project zich bevindt, drie typen van activiteiten:

- **mobiliseren van creatieve energie:** door het bijeenbrengen van kennis en ervaring van verschillende partijen stimuleren van nadenken over een innovatieve en perspectiefrijke probleemaanpak en het scheppen van draagvlak voor een dergelijke aanpak.
- **monitoren en evalueren:** door het verloop van het uitvoeringsproces te volgen en onderzoek naar effecten van een probleemaanpak, wordt informatie ten behoeve van (tussentijdse) bijsturing van projecten geleverd.
- **kennisdeling:** het voor andere steden en andere partijen ontsluiten van de kennis die is opgedaan met concrete projecten.

In het jaarverslag 2007 is al per activiteit aangegeven wat de concrete bijdrage van KISS is aan de verschillende projecten. Uit dit overzicht wordt duidelijk dat KISS aantoonbaar een bijdrage levert aan de ontwikkeling van vernieuwende en perspectiefrijke initiatieven ter verbetering van de kwaliteit van de stedelijke samenleving in Overijssel. Aan de hand van de wijk Velve Lindenhof wordt een voorbeeld gegeven van de bijdrage van KISS aan de stedelijke vernieuwing.

Velve Lindenhof (Enschede) als voorbeeld

De wijk Velve Lindenhof behoort tot een van de veertig wijken die participeren in het nationale programma Krachtwijken van minister Vogelaar. In het gemeentelijk actieplan voor deze wijk neemt de pilot "Voor wat, hoort wat" een centrale plaats in. Deze pilot is gericht op de verbetering van de levenskansen van individuele wijkbewoners.

- In de ontwerpfase van dit project heeft de wetenschappelijk directeur van KISS prof. dr. Bas Denters geadviseerd en een aantal inleidingen gehouden.
- Medewerkers aan de pilot "Voor wat, hoort wat" nemen deel aan de praktijkkring Innovatieve Projecten. Deze praktijkkring beoogt door middel van collegiaal overleg te komen tot de uitwisseling van ervaringen bij de vormgeving van innovatieve projecten op het raakvlak van fysiek en sociaal in de vijf Overijsselse steden. De praktijkkring is gebaseerd op de formule "halen" (inzicht en inspiratie van anderen) en "brengen" (eigen expertise en ervaringen).
- In het actieplan Velve Lindenhof is voorzien dat KISS wordt betrokken bij de kennisontwikkeling en kennisdeling rond deze pilot. Bezien zal worden of KISS in samenwerking met de Opleiding Bestuurskunde van de UT de evaluatie van het project 'Voor wat, hoort wat' in de Velve-Lindenhof kan vormgeven. Ook brengt KISS de ervaringen in vergelijkbare projecten (Almelo De Riet, Deventer Rivierenwijk en Hengelo Berflo Es) in.

Naast deze projectgebonden activiteiten levert KISS overigens ook een bijdrage aan visievorming. Stedelijke *vernieuwing* vereist per definitie dat men nieuwe werkwijzen beproeft. Dat kan zijn omdat traditionele benaderingen niet blijken te werken of omdat er zich nieuwe problemen aandienen, waarop een antwoord moet worden gezocht. Daarom probeert KISS via activiteiten als de stadsbezoeken de leden kennis te laten maken met innovatieve benaderingen van

stedelijke problemen in Overijssel – zoals Holtenbroek (Zwolle) en Sluitersveld (Almelo) – als in het buitenland (zoals tijdens de tweedaagse excursie naar Hannover). Verder draagt KISS ook bij aan de gedachtevorming over beleidsontwikkelingen op langere termijn, onder meer via het jaarcongres “Van Aandachtswijk naar Krachtwijk”.

De KISS organisatie

Bestuur

Dhr. J.G. Kristen voorzitter KISS

Drs. J.W. Boomkamp (Voorzitter Raad van Bestuur Saxion Hogescholen)

Dhr. D. Buursink (Gedeputeerde Provincie Overijssel)

Drs. A.H.M. Catau (Algemeen directeur Woningbouwcorporatie De Woonplaats)

Ir. J.J. van Gelder (Directeur ARCADIS Noordoost-Nederland)

Dr. A.H. Flierman (Voorzitter College van Bestuur, Universiteit Twente)

Drs. F.A.M. Kerckhaert (Burgemeester gemeente Hengelo)

In het afgelopen jaar heeft de heer C. Boom afscheid genomen als KISS-bestuurder. De heer J.W. Boomkamp volgt de heer Boom op.

Klankbordgroep

Ir. R. van Beek (Hoofd adviesgroep gebieds- en locatieontwikkeling ARCADIS NL)

Drs. L. Boeding (Hoofd Onderwijs en Jeugd, gemeente Hengelo)

Drs. J. Hoeflak (Manager Sociaal Ieder1, Deventer)

Dhr. R.J. Kuipers (Commercieel adjunct-directeur Koopmans Projecten b.v.)

Drs. C. Lutikhuis (Programmamanager Werk en Inkomen, gemeente Enschede)

Drs. E. Najafi (Beleidsmedewerker Team Openbaar Bestuur, provincie Overijssel)

Dhr. P. Pinkhaar (Directeur St. Joseph Wonen, Hengelo)

Dhr. H. Reimerink (Afdelingshoofd Beleidscoördinatie, gemeente Almelo)

Dhr. G.H. Schapink (Adviseur Strategie en Onderhoud, delta Wonen)

Mw. K. Yucel (Teammanager Kennis en Verkenning, gemeente Deventer)

Leden

<i>Overheid</i>	<i>Private partijen en maatschappelijke organisaties</i>	<i>Kennisinstituten</i>
Provincie Overijssel	ARCADIS	Universiteit Twente
Gemeente Almelo	B&A Groep	Saxion Hogescholen
Gemeente Deventer	De Woonplaats	Hogeschool Windesheim
Gemeente Enschede	Delta Wonen	
Gemeente Hengelo	Hengelose Bouwstichting	
Gemeente Zwolle	Ons Belang	
	I&O Research	
	Koopmans Bouwgroep	
	Rentree	
	Steunpunt Minderheden Overijssel	
	Woonbedrijf Ieder1	
	Woningstichting Openbaar Belang	
	Woningstichting St.Joseph (Hengelo)	
	Woningstichting SWZ	

Bureau KISS

Prof. dr. S.A.H. Denters (wetenschappelijk directeur)
Mevrouw drs. J.H. Grooters (programmacoördinator)
Dr. Th.W.P.M. van der Krogt (programmacoördinator)
Mevrouw S. Autar (bureaumanager)
Mevrouw K. M. W. van der Tuin – Wagenvoort (secretaresse)

Contactinformatie

Bezoekadres: Hengelosestraat 705, 7521 PA Enschede
Postadres: Postbus 545, 7500 AM Enschede
Telefoon: 053 483 6346 Fax: 053 483 6347
E-mail: info@kiss-oost.nl Web: www.kiss-oost.nl